

Його попередників, з правої дороги далеко зблудив, сонце днів собі причинило, місяць імена свої помшав, зорі біг погубили, він, як добрий лікар і запобігливий управитель zarazom, видтяв здорові члени, які ще трохи трималися при тилі церковнім. А дом законний, на тих семи міцних стовпах святих вселенських соборів добре оснований і на вики побудований² він, перебігши наперед чотири тижні³, обдер, порубав, поламав і розметав. Мало з ким у тім радився. На будову і на господаря або пана (дому) ніскільки не оглядаючись, все давнє знищив і вогонь св. Духа до решти згасив. Не тільки що Різдва, але й Великодня у весну не путив, — ледве святки проскочили!⁴.

Місяці інакше похрестив. Християнську паску з жидівською значно одмінив і назад відсадив Свій намір, як бачимо, задовольнив — тільки ж і сам після того скоро схоронивсь⁵. Хто зна, чи не велено йому чогось поправляти в пеклї? Бо то річ ще старша, ніж календар!

Лишалось би знов по-старому, на тім давнім фундаменті будувати! Де за недбалими господарями, — видно, що наємниками¹ — бруси, стіни, вікна і двері покривились і підпдгнівали, — все знову побудувати, згідно з старим фундаментом, поза котрим ніякого іншого не можна положити, крім уже положеного⁶. При тім і щодо єдності нетрудно було б погодитись — до котрої нелегко прийти, поки отак буде блудитись!

¹ Каденція!

² Противники календарної реформи вдаряли, що святкування Великоднього дня по старому календарю було затвержене вселенським собором, що підтверджувалося всіма пізнішими соборами.

³ Див вище

⁴ Очевидно, потепліло на Великоднім тижні

⁵ Григорій XIII помер у квітні 1585 р., несповна три роки по реформі.

⁶ Розуміються слова ап. Павла про Христа — єдину підвалину церкви.

ковь его старий дороги правое далеко заблудилъ, солнце днѣвъ причинило, мѣсяць имена свои помешалъ, звезды бѣгъ свой потерялъ¹, за разомъ яко довтипный лѣкаръ и росторопный строитель, отрѣзалъ члѣны здоровые которые еще стояли нѣшто при тѣлѣ церковномъ. Домъ тежъ законный на седми столпехъ мощныхъ оныхъ — святыхъ соборовъ вселенскихъ добре укрунтованный и вѣчно убудованный, перебѣгши недѣль чѣтыри напередъ ободралъ, порубалъ, поламалъ и розметалъ. Мало кого ся в томъ радилъ. На будоване и господаря или пана ничего ся не обзираючи, все давнѣе погамовалъ, и огонь Духа святаго до конца погасилъ. Не толко Божого нароженя, але и Великое ночи у весну не пустилъ — же ледви и святки уминули

Мѣсяцы иначе покрестилъ, христианскую паску з жидовскою далеко отменил,

и опакъ посадилъ,

и своєму предъсвзвзятю, яко

видимъ — досыть учинилъ, толко ся после того борзо и самъ схоронилъ, —

то вѣдати если в пеклѣ чего поправляти не казано. Бо то речъ еще старшая, ніжъ календаръ

А такъ зешло бы ся южь опять по старому на ономъ давномъ фундаментѣ будовати. Гдѣ были трамы, стѣны, окна и двери за недбалыми господарями, а сънят наємниками покривили ся и понадгнівали, — знову все ведле старого фундаменту (надъ которого иного жадень заложити не можетъ кромѣ заложеного) — побудовати. Тамъ же бы южь и о єдность не трудно ся згодити, до которе не лацно прийти, поколь ся такъ будетъ блудити!

Бо коли земні пани без невдоволення приймають такі самовільні речі¹, то про небесного не знати, чи й не загинувся! Бо щось ті новоперемінені квітні та май замість зеленої барви все білою нам зверху притрушують! А видячи ся і розмірковуючи, серце лякається Бог зна, чи дали нас щось і гірше спитає?²

Бо се ж його самого справи й устави стара законна³ пасха, котру він сам уставив і сам же скінчив і нову дав своїм учням і нам усім вірним Тепер все се пішло назад! Завжди законна пасха йшла наперед, а тепер мусила на двадцять і кілька днів зостатися ззаду! Дехто каже, що то жиди помилились, а ми добре урядили, чи поправили!

Та з тої поправки, як бачимо, на правду мало що доброго діється, а тільки великий і дивний розрух стався чисто по всім світі! Не тільки в відправах законних, але і по всіх справах і поступках світських! Велика сварка і ненависть між людьми почалася з тої поправки, тягнуци за собою багато труднощів непотрібних і неоправданих утрат

Чоловік бідний, убогий, що мусить їсти хліб свій з пращ рук своїх і в поті чола, і з тої ж пращ і поту мусить задовольняти пана — давати, що йому скажуть, від предків своїх звук був видавати, що належало Богові і що належало панові Тепер же ніяк не може в те добре потрапити Пан йому каже робити в святі дні, призначені давним церковним звичаєм на честь і хвалу Богові Боїться і Бога, боїться і пана Мусить більшого відступити і меншому служити Бо про того чує, що він довготерпеливий і многомилостивий, а про сього знає, що короткотерпеливий і мало-

Бо если панове земные за таковыя квалтовныя рѣчи за зле не мѣвають, але небесный не вѣмъ если ся не розгнѣвалъ! Бо якость тые новоперемѣнныя квѣтны² и май вмѣсто зеленое барвы все бѣлою намъ зверху притрясають! Што видячи и розмышляючи сердце ся лякаеть, и единъ Богъ вѣдаеть, если што далей горшее нас не поткаеть!

Кды ж то суть его самого sprawy и уставы законная пасха старая, которую самъ установилъ, самъ и докончилъ, и новую учнемъ своимъ и намъ всѣмъ вѣрнымъ подаль Все тое пошло опакъ! Што завжды законная шла напередъ, теперъ мусила колко и двадцать днювъ зостати назадъ! И мовять нѣкоторыя, же Жидове поблудили, а мы добре порядили, или поправили!

С которого то поправления, яко видимъ, мало што доброе дѣет ся, толко великий, а дивный розрухъ стал ся по всемъ правъ свѣте! Нетоло у дѣйствахъ законныхъ церковныхъ, але и во всѣхъ справахъ и поступкахъ светскихъ! И великая васнь и ненависть межи людьми с того поправления всчала ся, тягнуци за собою много трудностей и утратъ безпотребныхъ невинне

Человѣкъ бѣдный, убогий, который отъ пращ рукъ своихъ и въ потѣ лица мусить ясти хлѣбъ свой, и с тое ж пращы и поту мусить досыть чинити и давати пану што ему роскажутъ, звыклъ былъ отъ предковъ своихъ отдавати што належало Богу и што належало пану Теперъ южь в тое жаднымъ способомъ гараздъ потрафити не можеть. Панъ ему кажетъ у дни святые, Богу ко чти и хвалѣ ведле звычайу церковного давного належачие, робити. Боит ся и Бога, боит ся и пана Мусить болшого опустити и меншему служити Бо о ономъ слыаеть, же есть долготерпеливъ и многомилос-

¹ Вставні гадки трохи розірвали логічний зв'язок треба відновити стару будову (календар), бо Бог гнівається за самовільну зміну його.

² В друк квіттки.

³ Єврейська (старозаконна)

милостивий коли не його тіло поведуть, то волове певно!¹

Панське ж свято прийде — рад був би бідак підтягувати своє убожество роботою — боїться пана! Мусить лишити А часом за тими бідами не тільки нового свята не пам'ятає, але й своє старе забуває, і так стає неправим і перед Богом, і перед паном, і сам собою рідко або й ніколи (не буде вдволеній). Зверху біда додає, а всередині сумління гризе Не можучи іншим способом собі допомогти, тільки зітханям та слізьми зчаста розважає свою біду, і не знати, чи в такій своїй розкоші не прокляне злиха і того календарного поправителя! А хоч він не в шарлаті² і не оратор, то легковажити того не треба! Бо, у того пана, до котрого він так відзивається в горкості свого серця, часом і шарлаті і орнаті³ з ораторами разом бувають як сміття Бо він тільки на чисте, покірне і сокрушенне серце дивиться, і таких слухає, а насильників безбожних з престолів скидає та на їх місця саджає інших, від гною беручи

Так і в містах наших оборонних: на свої нові свята з бран не випускають, роботи забороняють, забирають і садять (Наші міщане), будучи повинні як православні християне обходити і святкувати свята свої церковні давні, без усякої вини мусять через се поносити чималі труднощі й утрати в своїх справах і господарствах домових і пільних і на дорогах гостинних Сі теж не мають чого благословляти того (календарного поправителя)

Теж саме в ярмарках і в великих купецьких справах, у записах і розписках: одні по-старому, другі по-новому! Мусять мішатись і поносити великі труднощі, безпобіжні клопоти, накладі й утрати, а часом

тив, а сего в'даєть, же есть коротко терпеливъ и троха милостивъ Если не его тѣло поведуть, геды воловое певно

Панськое тежъ свято прийде, радъ бы бѣдный убожество свое роботою подпомогъ — боит ся пана Мусить лишити А часомъ за тими бедами не толко нового свята не памятаєть, але и своего старого забываетъ В чомъ и Богу и пану неправъ бываетъ, а собѣ пакъ рѣдко або николи Зверху неендза доедаєть, а внутрь сумненне грызеть Чого инъшимъ способомъ ратовати не могучи, мусить нареканемъ, vzdыханемъ и слезами часто бѣду свою нагрожати, и не вѣдати, если в таковой своей роскоши и оного календарного поправителя часомъ злиха не проклинаєть В чомъ хотя не в шарлаті и не ораторъ, потурати не треба Кгды жъ тотъ панъ, до которого то чинить в горкости сердца, подчасъ и шарлаты и орнаты изъ ораторми бываютъ у него якъ сметье Поневажъ толко на чистое, покорное и сокрушеное сердце глядять и таковыхъ выслушаетъ, а сильныхъ и незбожныхъ со престоловъ зметываетъ да на мѣста ихъ отъ гною беручи сажаетъ.

Такъ тежъ в мѣстехъ затвористыхъ нашихъ на свое новыя свята з бронь не пушаютъ, в работахъ заказуютъ, забирають и сажаютъ. Они тежъ якъ христiane правотѣрные будучи повинни, свята свои церковные давные обходить и святити мусять, в чомъ не малые забавы, трудности и утраты в своихъ справахъ и кгосподарствахъ домовыхъ и полныхъ, и дорогахъ гостинныхъ невинне мусять относити. И тые не мають за што оного жъ благословити.

Такъ тежъ в ярмаркахъ и у справахъ купецкихъ великихъ, въ записахъ, в цырографехъ Едны по старому, другие по новому, — мѣшатися и великихъ трудностей и безпотребныхъ забавъ, накладовъ и

¹ Коли не самого хлопа поведуть на розправу за те, що не вийшов на панщину, то, певно, вола його візьмуть за кару

² Пурпурі

³ Церковні ризи, в друк. орлати.

і сварки 3 тих, мабуть, теж не всі кажуть. «Бодай здоров поправляв» — бо не довго тут після того забавився¹

Також чоловік з жінкою — котрих сам Бог наперед заздальгидь вибирає, а потім своїм всетворчим словом через церковні слуги злучає в одно тіло. Між ними в добрій згоді і порядку як тіло єдино, так і воля і думка має бути єдина першочому наказувати і розпоряджатись, другий слухати і коритись Так само в молитвах до Бога, в милосердних учинках, в постах і святах має бути єдине серце й уста, також і єдина рука

Тепер же й тут той новий календар наробив нових наслідків,— там, кажу, де вийшли в подружній стан (люди) з релігії грецької і римської, як то бувало і між простими, і в значних верствах У одного середопуст, а у другого мясопуст, потім у одного жалісні спомини Христових страстей, а у другого веселі розговини

Так і з усіма річними святами давнші їх відправляли з радістю, з дітьми і з челядкою, хвалячи Бога,— а тепер мусять далеко і різно —

З того часом одному буває маркотно і другому не мило,—

Перше все діялось ясно, а тепер наче б ся снило

При тім нам же ні в чім неповинним докоряють, зневажають і ненавидять — Так що чи не правильнші було б се назвати покривленням, а не поправленням, бо більш воно вадить, ніж помагає!

І як непевні і нововидані устами, не всі їх держать,— особливо в тім році Одні по-старому мясопусти відправили, інші по-новому,— але Великдень ршились

утрать, а часомъ и завасненя уживати мусять И с тыхъ подобно не всё мовять «Бодай здоровъ поправляль» — якожь не много ся тут после того забавляль

К тому еще мужъ изъ женою, котрыхъ самъ Богъ напередъ прозираеть здалека, а потомъ словомъ своимъ всетворительнымъ черезъ слуги церковныя злучаеть въ едно тѣло Межи которыми в доброй згодѣ и порядку якъ гѣло єдино такъ воля и думка маеть быти єдина первому розказывати и рядити, второму слухати и повинovati ся, такъ тежь въ молитвахъ до Бога, въ учинкахъ милосердныхъ, в постехъ и святыхъ мають быти якъ єдино сердце и уста, такъ єдина и рука

Теперь тотъ календаръ новый нашолъ и тамъ скутки свое новыє. В тыхъ мовлю, где з реліи грецкоє и римское станъ малженский приняи², — якожь то бывало не только межи посполитыми, але и межи зацными станы Кгда жъ єдиному бываеть средопустье, а другому мясопусты, потомъ єдиному жалостное распаятоване Христовыхъ страстей, а другому весельє роспусты

Также тежь и всё свята дорочныє што пръвѣй з радостью, з дѣтками и с челядкою, хвалу даючи Богу обходили, теперь мусять далеко розно

С чого подобно часомъ єдиному бываеть маркотно, а другому не мило

Кгда жъ первѣй все ся дѣяло ясно, теперь якобы ся снило.

В чомъ насъ же невинныхъ укоряють, възгоржають и ненавидять, и без мала не слушной бы тоє покривленемъ назвати, анижли поправленъемъ,— кгдажь болше вадить нижъ помагаеть

И якъ не певныє а новотныє устами — не всё такожъ єднако держать, а звлаща в тому року єдины по старому мясопусты отправили, другіє по новому, але по

¹ Знов натяк на скору смерть папи Григорія XIII

² На боці «Згода вдячная въ малжонствѣ Ляхови з Рускою, также як Русини з Ляховкою». Очевидно іронічно.

обходити з нами по-старому Інші ж з нами заговівши, з ними одговілись Так піст святий великий, самим спасителем нашим наказаний, святими його апостолами уставлений і святими преподобними оцінами для цілого світу, де тільки чувати ім'я християнське, соборами міцно затверджений,— тепер у них теж ламати ся мусить з тим поламаним календарем Бо одні постили одинадцять тижнів, другі сім, а треті тільки три тижні пропостивши і з старого календаря на новий переступивши, решти таким фортелем позбулись А дали вже що буде діятись, Бог то ліпше знає Страшно подумати, коли така мшанина буде дали тривати І не знати, на що було поправляти таку річ певну і вічну¹ Бо як здоровому лікарства, так речі шлій поправки не треба².

Бо вже й саме небо, або той, хто сидить на нім, як бачимо, явно противиться іх такому необережному упорові показує більший холод у тім іх квітні, аніж у попередніх місяцях було А особливо іх білого (страстного) тижня, коли й чорному мусило бути біло під носом А хто б тому вірити не хотів, нехай би без кожуха і теплої хати потривав хоч з годину думаю, що вже не був би не вірен, а вірен

У великий п'яток, коли хлопці Юду страшили тими тріскавками³, то в котрого була неголосна, мабуть, зубами тріскоту докладав, особливо ті de pauperibus, що

старому велку ноць з нами обходити дозволили А иные пакъ з нами запустивши, з ними ся отговѣли. И постъ святой великий, самимъ спасителемъ нашимъ проображенныи, апостолами его святыми установленный и святыми преподобными отцы соборно по всемъ свѣте, где едно имя христіанское слыхати, міцно утверженый,— теперъ у нихъ за тымъ поламанимъ календаремъ и постъ ламати ся мусить¹ Бо едины постили недель одинадцять, другіе седмь, а третіе толко три недѣли спостивши а з старого календара на новыи переступивши, фортелемъ остатокъ одправили А далей пакъ што ся будетъ дѣяти, Богъ то ліпше вѣдаеть Страшно помышляти, если тая мшанина далей будетъ трѣвати Не вѣдати, на што было речъ такъ певную а вѣчную поправовати Бо як здоровому лѣкарства, такъ речі цѣлой поправленя не треба (с 19—25)

Южъ яко видимъ и само небо, або на немъ сѣдячий противит ся явне ихъ такъ небачному упорови, большее зимно в томъ ихъ квѣтню показуючи, анижли въ иныхъ мѣсяцехъ прошлыхъ было А звлаща ихъ недели бѣлое, где и чорному мусело быти подъ носомъ бѣло А хто бы тому вѣрити не хотѣлъ, нехай бы безъ футра и теплое изъбы потриваль хотя зъ годину, бачить ми ся — ктому не былъ бы невѣрень, но вѣрень

У пятокъ великий кгда Июдаша хлопята страшили тыми кречотъками, в котрого была неголосна, мусель зубами треску докладати, а звлаща тые которые отъ паупери-

¹ На боці «Статечность посту новокалендарного»

² Пропускано дали менш інтересні півтори сторінки про невігоди нового календаря Автор вказує, що сей календар розійшовся не тільки з старим церковним, але і з єврейським календарем, і натякає, що сей новий календар діло антихриста (на боці «Титуль третего законодавца») перший календар дав Бог-отець через Мойсея, другий через Христа, а «хтє вѣдаеть, якъ сего законодавца назввати, кгоды жъ не отъ Мойсея ани отъ Христа Без мала не на тоє пошло до второго имени придавъши триста, шестьдесятъ единъ или 359 личба розна, сила єдина» Очевидно, тут лежить рахунок антихристового числа папи — реформатора календаря — антихриста, але в чімсь, видно, було вагання, коли пропонується або 361, або 359

³ Звичай тріскотіти під церквою у великий четвер

латини починають учитись Самоі великодної ночі теж дивне знаменіе зволів Бог показати такий бурхливий і страшний холод, з великим снігом, що не кожному можна було й калачі до костюлу послати, хто був у милі або далі від костюлу Бо не тільки шо саными або пішо, але й конем не можна було де треба доіхати Багато різної худоби того дня поздыхало від холоду, вітру і сильного снігу, та і з людей мало кому не довелося

А один казнодія², шо перше було прокуратодія³, так викрутився перед своїми Побачивши, шо іх у костюлі на таке велике свято було мало (каже) «Не противітьсѣ тому! то нас пан-Бог карає за небачну, уперту і супротивну Русь, шо не хочуть признатись і до найвишого намісника божого пристати! ані тому дивуйтєсь, шо жидівська паска по нашій припадає,— бо у них переступний⁴ рік» І тим підкріпив своїх у іх сумніві, а до інших й додому послав Бо багато з них намірялося по семи тижнях ще й ті чотири постити, а він іх пильно остерегав, кажучи «По тім тижні хто хоче може постити, тільки тепер кожний мусить святей закон сповніти» Якби так простакові, ледве чи виду-мав би таке!

буть латину починають учить Так теж і на самую Велку ночь дивное знаменіе¹ Богъ показати рачилъ такъ бурливое и страшное зимно зъ великимъ снегомъ, же не каждому волно было и колачи до костела свя-тити отослати, хто былъ в мили або далей отъ костела. Кгдыжъ не толко санями или пѣшому, але и на кони не можно где потреба доехати І много былда розмантого на тотъ день отъ зимна, вѣтру и кгвалтовно-го снегу поздыхало, што и з людей мало ся комусь не прдало

А вжды нѣкоторий казнодѣя, который прѣво былъ прокуратодѣя, таковую штуку в обмовѣ учинилъ до своихъ Видячи, же ихъ мало въ костелѣ на такъ великое свято было «Не противѣте ся тому! а то насъ панъ Богъ кареть для небачное, упорное а крнубрѣное Руси, же ся не хотятъ узнати а до найвыш-шого намѣстника божего пристати, ани ся тому дивуйте, же жидовъ-ская велика ноцъ по нашей при-падаеть, бо мають рокъ преступ-ный» І тымъ своихъ вонтѣпенє по-крепилъ, а другихъ и в дома посы-лалъ Бо многие были умыслили по семи неделяхъ и тѣе четири пости-ти В чомъ ихъ пильно простерегъши повиделъ «По тымъ текгодню кто хце можеть постити, тылко теразъ каждый мусить законови святому досыть чинити» Абы такъ на прос-така пришло, трудно бы въ тоє могъ потрафити (с 27—8)

По сім наступає «придаток», себто окремиї трактатик, де виложені «причини грецкихъ патриарховъ и римского папе-жа незгоды», як читаємо на боці. Починається відразу заміткою: «А вжды твердятъ (очевидно — папи) — опираючись як на леду — же право ходять, а иные вси блудять. С чого (властиво, не з попереднього, а з дальшого) можемъ snadне (легко) обачити и властне зрозумети, же не безъ великихъ, явныхъ а слухныхъ причинъ всѣхъ восходныхъ и полуденныхъ сторонъ или церквей пастыреве мусели опустити заходного костела вожа». Вчисляються сі причини, або папські

¹ На боці «Знак отъ Бога противный новоримской великой ночи»

² Проповідник

³ Адвокат (гра слів)

⁴ Високок

новини: походження св. Духа «і од Сина», «опрѣснокъ жи-довский мертвый» в причасті, целібат священників, гоління вусів і борід (тут переповідається звісна нам історія про папісу, що завела се гоління тому, що у неї вусів і борода не було) і скасування йорданського свята в зв'язку з тою ж історією Все се має ілюструвати ту самоцінність і непостійність пап у справах церковних, що виявилася в календарній справі,— до котрої автор ще раз тут повертає. Теза, котрою він почав свій трактат, виринає тут при кінці, але автор і тут її не розвиває по-ученому, богословсько, а збуває іронічною заміткою, що так, як за прикладом папісси католицькі духовні на різні способи стали голити і запускати вуса і бороду, так вони і догмати, устави і церемонії позміняли, помішавши більші з меншими — включно до останніх календарних баламутств, та обертають се на православних, їх обвинувачуючи «в недовірстві та отступенстві»¹. Автор

¹ Закинувши устави божі та правдиві устави соборної апостольської церкви, чи не носять вони досі на лицах своїх явно різні папські постанови? (натяк на попередню згадку про голення борід і вусів, нібито заведене папісою) Не будучи ні в чім постійними, правда, вони й того держаться не всі, не завсиди і не однаково Одні по-апостольському ростять (волосся), інші по-козацьки голять — тільки в тім їх чин перевищують, що й вусам не попускають,— а треті по-двірському¹ обтинають. Так от і інші обряди й установи менші з більшими догматами всі помішали й занехали! Ще тільки се одно до наших часів трималося в одності і стояло. святкування празників господніх — крім Богоявлення! — та важніших святих, та йменням місяців небесних,— але й того не могли стерпіти!

Се ми очима бачимо,
вухами чуймо,
серцем розуміймо,
і вистерегатись таких богомерзких блудів уміймо!

Вони й сами се бачать, і багато з них не хвалять, одначе по-старому, сповняючи приповідку про вовка і барана (суперечку) за воду, як давнші, так і тепер нас же величають недовірками й схизматиками, і різні досади чинять.

Не божіє ли то і церкви єго святое соборное апостолское истинные устави опустивши, папезескіе и донинѣ многіе на лицахъ своихъ явне носятъ? Ач и то якъ не певные, не вси не завжды и не еднако держать едины по апостольску ростять, другіе по казацку голять — толко въ томъ ихъ чинъ превышаютъ, же и усомъ не отпушаютъ,— а третіе по дворску обрезуютъ Такъ же и иншіе церемонии и устави меншіе за болшими артыкулами вѣры вси помешали и поницовали Толко еще² тоє ажъ до тыхъ нашихъ часовъ въ єдности трѣвало і стояло свята празникивъ господскихъ (кромъ Богоявленя) и нарочитыхъ святыхъ, и имена мѣсяцевъ небесныхъ Чому до коньца і тому стерпети не могли —

што очима видимъ,
ушима слышимъ,
и серцемъ разумѣймо,
и вистерегатися таковыхъ богомерзкихъ блудовъ умѣймо!

Што і сами бачать, и многіе не хвалять, а вжды по старому вольчю приповѣсть з бараномъ о воду выполняючи, якъ давно такъ и теперъ недовѣрками и отщепенцами насъ же венеруютъ и многіе досады задають (с 34).

¹ Двірськість се італійське cortigianeria, французьке courtesanerie лихі звичаї великопанських і княжих дворів

² Тут зайве и

звертається тут проти Гербеста, віддаючи йому за його закиди різних дефектів православним сакраментом,— і проти єзуїтів взагалі, «новоименныхъ законниковъ» (ченців), «которымъ уприкрило ся звати християны, прозвали ся єзусіаны или єзуитаны» Автор закидає їм, що вони «достатокъ великій во всемъ зъ стороны свѣта (в матеріальних добрах) маючи», не хочуть чимсь добрим зайнятись, а видумують різні новини — «старое поруть до опять пошивають». Пригадує Скаргу (не називаючи по імені) і докоряє йому, що він свої «новые вымыслы» уквив іменем патріарха Геннадія, а книгу присвятив Острозькому, сподіваючись тим здобути довір'я православних,— і на тім уривається захований текст брошури.

В сумі, як бачимо, на невеликім просторі — сорока з чимсь сторінок, Смотрицький порушив велику силу питань Майже все, що його товариш по праці Василь Острозький виложив у своїм великім трактаті ґрунтовно і важко, він перейшов у своїй шляхетській балачці, легко і принагідно мішаючи богословські виводи з екскурсами в сферу сучасних соціальних і побутових відносин, серйозні гадки переплітаючи жартами — пильнуючи передусім, щоб читач або слухач не занудивсь і не стратив інтересу. Бачили ми його словечка, каламбури, віршовані дотепи, котрими він облегшує свій виклад,— часом досить благодушні, часом ідкі, так що від них у противника могло заболіти більше, ніж від влучного тексту од святих отців Вони обраховані, очевидно, на те, щоб дати крилате слово для широкого вжитку товариству¹.

¹ Така, напр, тирада про целібат.

Так і жінок законних, од самого Бога призначених і даних, св апостолами як ділом, так і писаннями потверджених, відібрали від своїх духовних та на їх місце блудниць попідставляли А як не підставляли,— то на лихе ті й сами пускаються. Багато з них (духовних) явно і постійно тримають (блудниць) при собі і окреме утримання (вл. річну платню) вимовляють для них від своїх панів.

«Қоли ваша милість забезпечив каплана — треба ще і на прачку!»

А ти, бідний попе руський, з закононою — мусиш клепати бідуньборачку!

Такъ тежъ жоны законные, от самого Бога прозренные * и поданные и отъ апостолъ святыхъ такъ skutкомъ якои писмомъ потверженые, духовнымъ своимъ поотымовали да на ихъ мѣстѣца блудницы поподъставляли А хотя и не подставляли ино на дурное и сами ся домышляють Кгдыжъ ихъ пополу зъ собою многие явне ховают, и особный юръкгелтъ у пановъ своихъ имъ вимовляють

«Если же ваша милость опатриль каплана,— потреба еще и на прачку!»

А ты, бѣдный попе руский, мусишь и зъ закононою — нендзу клепати неборачку (с 31—2).

* В друк «презърные», але пор више про подружжя (с 23 ориг).